

СВІТЛАНА ГІРНЯК

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu

Суспільно-політичні та історичні чинники формування
української мови в Галичині кінця XIX –
початку XX століть

Spoleczno-polityczne i historyczne zasady kształtowania języka ukraińskiego
w Galicji na przełomie XIX i XX stulecia

Історія української мови є невід’ємною частиною історії України та її культури. Як відомо, наприкінці XIX – на початку XX ст. соціальні характеристики української мови визначалися політико-урядовими, суспільно-політичними та історико-культурними чинниками, що й призвело до порушення цілісності географічного простору української мови. Суспільно-політичні події, що відбувалися в Наддніпрянській Україні та Східній Галичині, сприяли формуванню впливової національної еліти, яка, як зазначає О. Ткаченко, „стає взірцем для наслідування інших верств [...] народу”¹. У цей період виникає усвідомлена потреба розвивати українське мовне середовище в містах, чому мали сприяти „не лише вчителі і службовці, а й суто міські верстви – ремісники, промисловці, купецтво, [...] українське селянство”², зауважує Л. Ткач. Статус української мови на різних територіях був неоднаковим, „в найгіршому стані – і де юре, і де факто – перебувала українська мова на підросійській Україні (офіційно заборонена у громадському житті, шкільництві й літературі) та під Угорщиною (без правових гарантій, а в дійсності цілком усунена з громадського життя); [...] в найкращому стані була вона

¹ Ткаченко О.Б., *Проблема мовної стійкості та її джерела // Мовознавство*. – 1990. – № 4. – С. 8.

² Ткач Л. О., *Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст.* – Частина 2: *Джерела і соціокультурні чинники розвитку*. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – С. 30.

в Галичині, де її вживано публічно”³, як стверджує Ю. Шевельов. В Австро-Угорщині українці мали статус рівноправної етнічної групи, а тому українська мова більш активно використовувалася не лише в побуті, а й у різних сферах життя Східної Галичини, що й забезпечило її розвиток та утвердження. Українці (русини) мали право брати участь у суспільно-політичному житті краю, розвивати свою культуру, мистецтво, освіту.

Л. Ткач констатує: „попри всі малосприятливі обставини для українського національно-культурного розвитку, що були характерні для кінця XIX – початку XX ст., Галичина та Буковина стали у цей час середовищем формування національно свідомої української еліти, що дбала про культурні та політичні потреби свого народу й уживала практичних заходів до розбудови соціальної бази української мови й утвердження її прав у всіх сферах життя”⁴. Однак не все було так просто й однозначно, а тому, перш ніж охарактеризувати процес викристалізовування літературної мови в Галичині кінця XIX – початку XX століть, нам необхідно проаналізувати суспільно-політичну ситуацію, що склалася у цей час на західноукраїнських землях, оскільки будь-який важливий етап розвитку мови спирається на ті політичні й історико-культурні процеси, які відбуваються у суспільстві.

Отож, становище Східної Галичини першої половини XIX ст. було не менш складним ніж Наддніпрянської України: австрійські власті заохочували переселення у Східну Галичину німецьких колоністів; українська мова не допускалася в громадсько-культурні заклади та шкільну освіту. Галичина мала репутацію однієї з найбільш нужденних і відсталих частин Австрійської імперії.

Разом з тим, українська культура, хоча і повільно, але розвивалася: так у 20–30 роках XIX ст. у Львівському університеті тривали дослідження в галузі краєзнавства і гуманітарних наук. І. Могильницький написав першу в Галичині граматику української мови, передмова до якої – „Відомість о руськім язичі” (1829 р.) – це важлива наукова праця, що містила змістовний нарис історії України, визначала українську мову однією із самостійних східнослов’янських мов. Над граматику української мови працював також професор Львівського університету І. Лаврінський, що уклав 6-томний українсько-польсько-німецький словник, на якому позначився вплив народної мови. З 1784 р. діяла бібліотека Львівського університету, в якій налічувалось близько 50 тисяч томів літератури з різних галузей знань. Окрім неї,

³ Шерех Ю., *Пороги і запоріжжя (Література. Мистецтво. Ідеологія)*. – У трьох томах. – Т. 3. – Харків: Фоліо, 1998. – С. 19.

⁴ Ткач Л.О., *Українська літературна мова на Буковині в кінці XIX – на початку XX ст.* – Частина 2: *Джерела і соціокультурні чинники розвитку*. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – С. 31.

у місті працювало ще декілька бібліотек, а також були відкриті гімназії та приватні школи.

У 1818 р. у Петербурзі побачила світ перша граматика української мови, яку уклав російський філолог О. Павловський. Відомі вчені, І. Срезневський і М. Максимович, у своїх працях науково спростували безпідставні твердження російських і польських великодержавників про те, що українська – не окрема мова, а діалект російської або польської.

Прогресивні вчені й письменники (П. Білецький-Носенко, М. Маркевич, О. Афанасєв-Чужбинський, П. Куліш, Я. Головацький) порушували проблеми української лексикографії: збирали матеріали і готували до друку словники української мови.

Знаменним був 1848 рік, оскільки у Львові відбувся з'їзд інтелігенції („Собор руських учених”), на якому Яків Головацький прочитав науковий реферат про окремішність української мови. Під час засідань було обговорено низку наукових і літературних проблем, у тому числі питання народної мови у школі.

Київське Кирило-Мефодіївське братство у програмних документах декларувало ідею возз'єднання всіх українських земель. Згідно з виробленим проектом Україна (як складова частина майбутньої слов'янської федерації) повинна була мати 2 штати: східний (Лівобережжя) і західний (Правобережжя), до якого б приєдналась українська Східна Галичина. По суті, це був перший висунутий суспільно-політичним рухом України ХІХ ст. проект возз'єднання східних і західноукраїнських земель.

Таким чином, перша половина ХІХ ст. – це початок національного пробудження в Галичині, період, коли русини усвідомили, що творять частину великого слов'янського народу, який мав колись державну самостійність. Українці усвідомили, що вони мають свою народність, яку треба зберегти, а тому русини Галичини почали вимагати викладання українською мовою в школах, прагнули зрівняти в правах духовенство всіх трьох обрядів (римокатолицького, греко-католицького та православного) і забезпечити українцям доступ до всіх посад.

Представники української інтелігенції та греко-католицького духовенства утворили постійний політичний орган – Головну Руську раду, головою якої став єпископ Г. Яхимович, а друкованим органом – газета „Зоря Галицька”, що виходила українською мовою з травня 1848 р. У відозві, опублікованій у першому числі газети, рада визнавала український народ „самостійним між слов'янськими племенами”, й задекларувала: „*Ми, русини галицькі, належимо до великого руського (тобто українського) народу, котрий одним говорить язиком і 15 мільйонів виносить, з котрого півтретя мільйона землю Галицьку замешкує*”. Це була перша в Галичині офіційна заява про те, що наддніпрянські й галицькі українці – одна нація. Така заява, в умовах, коли

польсько-шляхетські кола заперечували існування українців у Галичині, мала принципове значення. Автори відозви закликали українське населення використовувати завойовані демократичні свободи, створювати на місцях руські ради. Невдовзі у містах, містечках і деяких селах Східної Галичини виникло близько 50 місцевих руських рад, які розгорнули активну суспільно-політичну і культурно-освітню діяльність.

У жовтні 1848 року Головна Руська рада скликала у Львові перший з'їзд діячів науки і культури – Собор руських учених, на який зібралося 119 вчених, письменників, учителів, журналістів, юристів. Ініціатором і натхненником з'їзду був поет М. Устиянович. У цей час у Галичині великого розмаху набирає рух за народну освіту, основною вимогою якого було запровадити в народних школах, гімназіях викладання українською мовою. Значним кроком уперед у цій боротьбі була згода уряду на запровадження викладання українською мовою у школах, уведення в гімназії української мови спочатку як факультативної, а згодом і як обов'язкової дисципліни. Важливою подією став також імператорський указ від 13 вересня 1848 року про створення кафедри української мови у Львівському університеті, професором якої на початку 1849 р. став Я. Головацький.

В окреслений період значно активізувалося літературне життя: послідовники „Руської трійці” М. Устиянович і А. Могильницький написали в той час свої найкращі твори; виданням поетичної збірки розпочав літературну діяльність І. Гупалевич (у його поезіях звучить любов до рідної землі та ідея єдності українського народу).

Отож революційні події 1848 – 1849 рр. в Австрійській імперії показали суперечливі результати, однак найбільшими її (революції) досягненнями були: скасування панщини, впровадження конституційного правління, заснування Головної Руської ради, яка висувала політичні й культурні вимоги, активно мобілізувала населення для їхнього досягнення.

У цей час на іншій території України царат здійснював у найгрубіших формах політику національно-колоніального гноблення, не визнавав існування українського народу, придушував його культуру. Так, редактор „Московских ведомостей” Катков на сторінках своєї газети доводив, що Україна „ніколи не була окремою державою [...] Малоросійської мови ніколи не було і, незважаючи на всі зусилля українофілів, до цього часу не існує”. Наслідком цих дискримінаційних заходів царського уряду було скорочення кількості друкованої продукції, яку видавали українською мовою у Росії (у 1864 р. – 12 книг і брошур, 1865 – 5, 1866 – жодної, у наступні три роки – по 2 книги, у 1870 р. – 5).

У Наддніпрянській Україні з 1863 р. до 1872 р. вийшла лише одна книга українською мовою. У скрутному становищі перебувала й періодична преса,

а намагання діячів української культури організувати стабільне видання періодики на національній основі наштовхувалося на традиційний опір самодержавства. Ще реакційнішим і ганебнішим був Емський указ Олександра II (1876 р.), спрямований проти української мови як найважливішого чинника національного розвитку народу (заборонялося не тільки друкування, а й увіз з-за кордону українських книжок). Отже, як зазначає Г. Бідер, після 1876 року – року офіційної заборони використання української мови в Російській імперії – Галичина змогла розвиватися як „П'ємонт” українського національного руху до кінця XIX ст.⁵

З рішучим протестом проти антиукраїнської політики російського царату виступив з трибуни Всесвітнього літературного конгресу, що відбувся в Парижі 1878 р., М. Драгоманов. Учений поінформував європейську і світову громадськість про чергову самодержавницьку акцію – заборону української мови. Він видрукував французькою мовою брошуру „Українська література, заборонена російським урядом”, яка, завдяки підтримці й допомозі керівників конгресу, набула широкого розголосу. Це був черговий патріотичний вчинок М. Драгоманова у скрутний для України час.

У цей період, як зауважує Я. Грицак, національно свідомою частиною української інтелігенції звернула свої погляди на Галичину, з її незрівнянно кращими умовами для легальної діяльності⁶, а В. Вернадський у 1878 р. писав, що у Галичині малоросійська народність дуже піднялася. Кращі малоросійські сім'ї перебралися туди.

Нові віяння в Галичині зініціювала східноукраїнська інтелігенція, яка на той час була більш розвиненою в інтелектуальному аспекті. Цьому сприяла енергійна діяльність М. Драгоманова, який закликав молодь розширювати свій інтелектуальний обрій, знайомитися з кращими надбаннями європейської та російської культури, науки, йти далі старшого покоління, не лише словом, а й справами піднімати українське суспільство. Так, невелика група західноукраїнської молоді, що відгукнулася на заклики громадсько-політичного діяча, утворила ще одну течію в українському русі – радикальну. Перші його прихильники з'явилися у віденському клубі українських студентів „Січ”. Наприкінці 70 рр. XIX ст. його ідеї підтримували львівські студентські гуртки: „Академический кружок” (знаходився під впливом старорусинів) та „Дружній лихвар” (народовський). Згодом коло прибічників розширювалося, а найбільш здібними послідовниками поглядів М. Драгоманова стали Іван Франко та Михайло Павлик, які піднесли український рух у Галичині на новий інтелектуальний рівень, подолавши його провінційну обмеженість

⁵ Бідер Г., *Українська мова в Габзбурзькій монархії (1772–1918 рр.)* // *Мовознавство*. – 1997. – № 1. – С. 24.

⁶ Грицак Я., *Наукове товариство ім. Т. Шевченка* // Статті про Львів. – [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: <http://map.lviv.ua/statti/grycak.html>

і консерватизм. М. Павлик спільно з І. Франком видавали журнал „Громадський друг” та альманахи „Дзвін” і „Молод”. М. Павлик був одним із засновників Русько-української радикальної партії та редактором її друкованих органів „Хлібороб” і „Народ” (1890–1895 рр.). У 1895–1905 рр. він – перший бібліотекар Наукового товариства ім. Шевченка (НТШ), а у 1914 р. – заступник голови Головної української Ради.

Наприкінці 1861 – на початку 1862 рр. група молодих письменників і громадських діячів – В. Шашкевич, Ф. Заревич, К. Климкович, Є. Згарський, Д. Тянякевич та інші – засновують гурток (громаду) у Львові. Звідси бере початок народовська (українофільська) течія, представники якої виступали за єдність українських земель, розвиток української літератури на живій народній основі, за створення єдиної літературної мови.

Народовці стали однією з найвпливовіших сил українського національного руху в Галичині. Першим виразним осередком народовського руху в Галичині Іван Франко вважав журнал „Вечорниці”, що виходив протягом 1862–1863 років. Згодом народовці почали видавати друком журнали „Мета”, „Нива”, „Русалка”, „Правда”; газети „Діло”, „Буковина” та ін. Ідеологами цих періодичних видань були: А. Вахнянин, В. Барвінський, О. Огоновський, Ю. Романчук та інші, діяльність яких активно підтримували П. Куліш і О. Кониський.

„Поява періодичних видань народовсько-українофільського напрямку, – як зауважує історик М. Пасічник, – була важливим явищем у національно-культурному русі західноукраїнських земель – передусім тому, що в них передруковувалися найкращі, в Галичині до того часу невідомі, твори українських письменників: Т. Шевченка, П. Куліша, М. Вовчок, О. Стороженка, Є. Гребінки, М. Костомарова, Ю. Федьковича, Л. Глібова, О. Кониського, М. Мордовця, М. Старицького, С. Воробкевича, К. Климовича та інші”⁷.

Ідея національного відродження, започаткована „Руською трійцею” (М. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький), знаходить палких прихильників серед передової громадськості, особливо серед молоді. У гімназіях Галичини виникають численні учнівські громади. Найактивнішим їх організатором був Д. Тянякевич, який підтримував жваві взаємини з громадами у гімназіях Львова, Станіслава, Тернополя, Самбора, Бережан, Перемишля. Метою організаторів громад була самоосвіта (вони вивчали українську мову і літературу, історію України, збирали фольклорний матеріал та ін.), їхня діяльність сприяла пробудженню національної самосвідомості громадян й формуванню світогляду тих, хто згодом очолив суспільно-політичний і на-

⁷ Пасічник М. С., *Історія України // Перша українська електронна бібліотека підручників*. – [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/istoriya/istoriya_ukrayini_-_pasichnik_ms.

ціонально-культурний рух в Галичині. Серед них – І. Франко, О. Терлецький, В. Навроцький, І. Пулюй, брати Барвінські, Є. Желехівський, О. Маковей, А. Чайковський, брати Заклинські та інші.

У 1869 році у Львові було засноване культурно-освітнє товариство „Просвіта” (у різні роки його очолювали: А. Вахнянин, Ю. Лаврівський, В. Федорович, О. Огоновський). Наприкінці ХІХ ст. в Галичині налічувалося 19 філій „Просвіти”. Товариство займалося видавничою діяльністю, зокрема друкувалися твори видатних українських письменників, підручники, популярні брошури, газети „Читальня”, „Письмо з *Просвіти*”, видавалися літературно-наукові альманахи та „Народний календар”.

Важливим етапом просвітницької діяльності товариства стала організація читалень, перша з яких відкрилась у 1871 р. у Микулинцях, а до кінця ХІХ століття їх вже було 816. До товариства „Просвіта” належав і Іван Франко, діяльність якого цінували Леся Українка, М. Коцюбинський, Б. Грінченко, Ю. Федькович, В. Стефаник та інші.

Разом із тим, у цей період у Галичині поживається громадсько-політичне життя. Так, у травні 1868 р., у Львові було організовано перше робітниче товариство „Зірка”, восени 1869 р. з’являється Прогресивне товариство львівських друкарів, до складу якого ввійшли члени Товариства взаємної допомоги друкарів і товариства „Зірка”. Наприкінці 70 – початку 80 років до громадсько-політичної діяльності активно включаються І. Франко та М. Павлик, які входять до складу редакційного комітету львівської робітничої газети „Праця”, журналу „Громадський голос”, збірників „Дзвін”, „Молот”. Іван Франко веде активну пропагандистську діяльність у Львові, Дрогобичі, Бориславі, а разом із В. Стефаником виступає на народних вічах у Коломиї, Бродах, Турці, Снятинці, Станіславі, Коломиї.

Важливим чинником утвердження української мови в Галичині було створення українських інституцій, зокрема Наукового товариства імені Шевченка, Пласту, Української академічної гімназії. Як наголошує Л. Ткач, реформоване у 1893 році „Наукове товариство імені Шевченка заповнювало культурну й мовну прогалину, що виникла через недостатній рівень функціонування української мови у сфері вищої освіти, через неможливість відкрити у Галичині суто український університет”⁸.

Галичина кінця ХІХ – початку ХХ ст. стає тим середовищем, де формується національно свідомо українська еліта, яка чітко розуміє й усвідомлює національні, культурні, політичні потреби народу й очолює процес розбудови соціальної бази української мови, активно утверджує її в усіх сферах

⁸ Ткач Л.О., *Українська літературна мова на Буковині в кінці ХІХ – на початку ХХ ст.* – Частина 2: *Джерела і соціокультурні чинники розвитку.* – Чернівці: Книги – ХХІ, 2007. – С. 31.

життя. З цього приводу М. Бойчук зауважує: „Зусиллями наддністрянців (головним чином галичан) створюється нова „руська” літературна мова, побудована на основі живих західноукраїнських говорів, яка згодом зливається з українською літературною мовою, створеною наддніпрянцями і слобожанами”⁹.

Розвитку української мови в Галичині сприяли численні видання, оскільки наприкінці XIX – на початку XX ст., як ми уже зазначали, набирає ваги видавнича діяльність: публікуються журнали „Світ”, „Народ”, „Житє і слово”, видаються літературні альманахи, збірники, здійснюються серійні видання („Дрібна бібліотека”, „Наукова бібліотека”, „Літературно-наукова бібліотека”, „Українсько-руська видавнича спілка”). Іван Франко, за допомогою журналу „Народ”, реалізує своє давнє прагнення – об’єднати демократичні сили України, спрямувати їх діяльність на служіння інтересам народу. До участі в журналі він залучає багатьох письменників і вчених Східної України, у тому числі й М. Драгоманова, Лесю Українку, П. Грабовського, А. Кримського, друкує твори О. Кобилянської, В. Стефаника, Леся Мартовича та інших. Як бачимо, письменники та перекладачі з усіх українських земель активно співпрацюють з різними періодичними виданнями Галичини.

Долучилися до видавничої діяльності члени Наукового товариства імені Шевченка (НТШ), що почало працювати за оновленим у 1892 році статутом й перетворилося на багатопрофільну академію наук – з незмінним пріоритетом до проблем українознавства. Знаменним для НТШ був 1894 рік, коли Михайло Грушевський переїздить до Львова та очолює історично-філософську секцію Товариства. У 1895 р. учений стає редактором „Записок НТШ” і керує видавничою діяльністю Товариства, а з 1897 р. він – голова НТШ. За час його головування НТШ видало близько 800 томів наукових праць, у тому числі 112 томів „Записок”. М. Грушевський ініціював низку інших періодичних видань: „Хроніку НТШ” (тт. 1 – 74, 1900–1939), „Збірник історично-філософської секції НТШ” (тт. 1–17, 1898–1934; у цій серії він почав видавати 10-томну монографію „Історія України-Руси”, а у період з 1898 до 1913 вийшло 8 томів, а останній том було завершено у 1936 році); а також велику збірку матеріалів „Джерела до історії України-Руси” (тт. 1 – 22, 1895–1924 рр.) та багато інших праць. Членами секції були відомі історики С. Томашівський, О. Терлецький, І. Крип’якевич, І. Кревецький. Виходили також: „Збірник філологічної секції” (тт. 1–23, 1898–1937 рр.), „Збірник математично-природничо-лікарської секції” (тт. 1 – 32, 1897–1939 рр.), „Українсько-руський архів” (тт. 1 – 15, 1906–1921 рр.), „Етнографічний збір-

⁹ Бойчук М.К., *Про періодизацію історії української літературної мови // Питання історичного розвитку української мови.* – Тези доп. міжвузівської наук. конф. 15–20 грудня 1959 р. – Харків, 1959. – С. 83.

ник” (тт. 1–40, 1895–1929 рр.), „Студії з поля суспільних наук і статистики” (тт. 1–5, 1909–1938 рр.) та інші.

У період з 1892 до 1939 рр. НТШ видавало „Записки Наукового товариства ім. Шевченка” (їх вийшло 155 томів), його „Хроніку”, збірники матеріалів окремих секцій та комісій Товариства.

Значну роль у формуванні академічного обличчя НТШ відіграли І. Франко та В. Гнатюк, які очолювали різні структурні одиниці товариства, редагували серійні та окремі видання, а в період з 1898 до 1905 рр. випускали „Літературно-Науковий Вісник” та керували Українською Видавничою Спілкою, роботою філологічної секції та етнографічної комісії. М. Грушевський, І. Франко, В. Гнатюк – це інтелектуально-організаційне осердя НТШ (їх ще називали „золотою трійцею” Товариства).

До складу філологічної секції, окрім її голови – Івана Франка, входило особливо багато видатних учених, серед яких: Омелян Огоновський, Степан Смаль-Стоцький, Микола Сумцов, Кирило Студинський, Сергій Єфремов, Василь Щурат, Євген Тимченко, Михайло Возняк, Іван Зілинський та інші.

У „Збірниках філологічної секції” надруковано чимало праць І. Франка, В. Гнатюка, В. Щурата, М. Возняка, К. Студинського, І. Свенціцького, А. Кримського, Ф. Колесси та ін., присвячених розвитку української мови та літератури. Завдяки зусиллям М. Грушевського осередок української науки поширився від Галичини до Наддніпрянської України, і цим учений прагнув досягнути всеукраїнського об’єднання наукових сил.

Таким чином, як вважає історик М. Пасічник, у другій половині ХІХ століття, незважаючи на державні кордони, проходив процес консолідації української нації, зростали суспільно-політичні та культурні зв’язки між західно- і східноукраїнськими землями. В умовах посилення переслідування царизмом української культури поступово зростала роль західноукраїнських земель, і зокрема Галичини, у національно-культурному русі, в якому брали участь передові сили Східної України. У Галичині розгорнули свою діяльність видатні діячі української культури, виникли культурно-освітні й наукові установи, періодичні видання, які набули загальноукраїнського значення. Під впливом передового національно-культурного руху зростала самосвідомість населення Західної України, посилювалась його боротьба за об’єднання всіх українських земель в єдиній демократичній державі¹⁰.

Піднесення національного руху, незворотні суспільно-політичні процеси впливали на розвиток української мови та літератури, мистецтва, освіти та науки. На початку ХХ ст. побачили світ чотири збірки поезій О. Оле-

¹⁰ Пасічник М. С., *Історія України // Перша українська електронна бібліотека підручників*. – [Інтернет ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com.ua/istoriya/istoriya_ukrayini_-_pasichnik_ms.

ся, оповідання та повість М. Коцюбинського, оповідання В. Винниченка й А. Тесленка, новели В. Стефаніка, оповідання й вірші письменників Галичини – Марка Черемшини, Леся Мартовича, Осипа Маковея, Уляни Кравченко, Євгена Гринишина та інших. У цей час активно розвивається театральне мистецтво, музика, живопис, архітектура. У Західній Україні плідно працюють Л. Січинський, А. Вахнянин, Ф. Колесса, С. Людкевич, Н. Нижанківський, В. Барвінський, Й. Витвицький, С. Крушельницька, О. Мишуга, М. Менцинський, О. Руснак, І. Труш, О. Новаківський, І. Левицький, О. Лушпинський та інші.

Етап національного відродження початку ХХ ст. був логічним продовженням процесу, започаткованого наприкінці ХІХ ст. і тісно пов'язаний з утворенням національної державності. В І Універсалі Центральної Ради було визначено сутність національного відродження такими словами: „Віднині самі творитимемо наше життя”. За короткий час, у 1917–1921 рр., сформувалися соціально-політичні та національно-духовні цінності, які протягом усього ХХ ст. визначали тенденцію розбудови національної державності та культури.

Національне відродження, осередком якого стала Галичина, створило той особливий клімат, який позитивно позначився на формуванні всієї нації, визначив подальшу історію України, вплинув на розвиток і статус української мови.

Галицька інтелігенція, яскравих представників якої ми сьогодні згадали у нашому екскурсі в історичне минуле краю, „розширювала просторові межі українського світу, Дому, в галицьких сполонізованих містах і не розчинялася у них, як східноукраїнська, а навпаки, викристалізовувалась саме як українська”¹¹.

Галичина кінця ХІХ – початку ХХ ст., Галичина сьогодні – це, як зазначив Микола Жулинський, – вічна українська ностальгія за Україною, в якій Галичина могла б бути справді великою завдяки історично „забезпеченій” потузі бути патріотичним серцем України. Галичина завжди боялася втратити саму себе, тому чіпко хапалася в тяжкі часи випробувань за всеукраїнську єдність, за етноохоронну пасіонарність. І не помилялась. Бо вірила у Велику Україну, яку вона своєю присутністю в ній витворює і забезпечить їй національне обличчя¹², тоді як національне обличчя Галичини творили і творять люди, що не вагаються іти новим, „хоч дуже тернистим шляхом обнови, не вважаючи на невідрадні обставини суспільного й національного життя та

¹¹ Андрусів С., *Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст.* – Тернопіль, 2000. – С. 104.

¹² Жулинський М., *Культурологічний дискурс Галичини.* – Вступна стаття до книжки: Андрусів Стефанія, *Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років ХХ ст.* – Тернопіль, 2000. – С. 5.

й на безнастанні перешкоди в її змаганнях, вибороти своїм землякам кращу долю”¹³.

Західна Україна (її культура, національні ідеї, мовна практика) мала й має значний вплив на формування норм української мови, традиції і звичаї українського народу, а давнє місто Лівів завжди було і залишається важливим європейським центром, у якому розвиваються, взаємодоповнюючи одна одну, культури різних народів. Це місто розвиненого шкільництва, писемності, друкарства, літературно-філософської думки та національного відродження.

SUMMARY

The article examines the socio-historical background of the Ukrainian language in Galicia late XIX and early XX centuries, as the regional functioning of Ukrainian language in the outlined period, particularly at the Western part of Ukraine, had a fundamental impact on the further development of Ukrainian language (its rules, spelling, vocabulary composition, terminological system, stylistic originality).

STRESZCZENIE

Artykuł dotyczy społeczno-historycznych warunków rozwoju języka ukraińskiego w Galicji na przełomie XIX i XX stulecia; autorka wspomina także o regionalnym funkcjonowaniu języka ukraińskiego na ziemiach zachodnio-ukraińskich, które wywarło istotny wpływ na dalszy rozwój pisowni, słownictwa, terminologii oraz swoistości stylistycznej języka ukraińskiego.

¹³ Кравченко У., *Твори. Повне видання (у 100-річчя жіночого руху)* / ред. Юліян Бескид. Накладом Марії Козак. – Торонто, 1975. – 796 с. – С. 11.